

Locuint'a Redactorului

si

Cancelari'a Redactionii

e in

Strat'a Morariloru Nr. 13.

Scrisorile nefrancate nu se voru primii decatu numai de la corespundintii regulari ai „Federatiunii”.
Articlii tramisi si nepublicati se voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnaiu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esi Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Pretulu de Prenumeratiune:

Pre trei lune . . . 3 fl. v. a.
Pre siese lune . . . 6 „ „ „
Pre anulu intregu . . . 12 „ „ „

Pentru Roman'a

prea intregu 30 Fr. = 30 Lei n.
„ 6 lune 15 „ = 15 „ „
„ 3 — 8 „ = 8 „ „

Pentru inseratiuni:

10 cr. de linia, si 30 cr. taes'a timbrale pentru fiecare-care publicatiune separatu. In Joculu deschisu 20 cr. de linia.

Unu esemplariu costa 10 cr.

Autonomi'a baserecei romane.

Cetitorii nostri si-voru aduce a minte de corespundintia datata d'in Blasiu, 15. Februaru, an. c., si publicata in Nr. 17 alu acestui diurnaiu. Totu in as-mene intielesu ni se scrie era si de la Blasiu, cu dat'a 8 Martiu, ca adeca regimulu magiaru nu voiesce a concede provinciei metropolitane romane de Alb'a-Iuli'a dreptulu de a ave unu congressu baserecescu compusu d'in clerici si mireni, prin urmare nece autonomi'a eclesiastica separata, ci ca romanii de ritulu gr. catolicu se mergea in congressulu catolicu alu Magiariloru la Pest'a, si se si apere autonomi'a loru acolo, ca in Pest'a sunt sale si alte localuri mai large. Cu alte cuvinte: romanii greco-catolici se romana lipitur'a si cod'a catolici oru in veculu vecului, precum greco-resaritenii erau una data slugile calviniloru.

Tote poporele aservite sunt prepunetorie; asié si romanii. Dupa-ce se latf acésta scire d'in Blasiu mai departe, omenii incepura a murmurá: Hei, hei, n'aru fi cutezatu magiaru se denege acelu congressu, dara i-au imbarbatatu arcieri'ei acei-a, pre cari i prindu frigurile candu andu de sinode si de congrese; ca-ci neci legile d'in 1864 nu s'aru fi desfiintiatu, daca nu aru fi respunsu unii arcieri'ei in Pest'a si in Vien'a: Nu aveti neci una grige, ca neci unu romanu nu va cutezá neci se murmure in contra. Celu pueinu, Sasiu — adauge corespundintele nostru — o vorbescu acést'a acum in gura mare.

Ar fi tempulu se se faca lumina multa in cestiunea acést'a, ca nu e bine se se turbure spiritele si se orbesca in intunerecu fat'a cu asemeni lucruri mari.

De altmintrea, Romanii au facutu multa esperientia: desamagirile cu legile Transilvane d'in 1863—4, abrogate in modu arbitraiu, sunt pururea inaintea ochiloru Romaniloru; gresielele facute prin intrarea, d'in lips'a contielegerei, a catoru-va romanu in diet'a Ungariei, s'aru coresu; comand'a catoru-va barbati romanu, cari si-au batutu jocu nu numai de convictiunile loru ci si de natiune, a caditu; intielegint'a romana a inceputu a cugeta ea in sa-si, si nu se va mai lasa a fi sedusa de vorbele profetice a nimenui; auctoritatile personali trebuie se cada si triumfulu trebuie se fia numai alu persuasiunii, alu argumintelor, cari sunt auctoritatea adevrata. Daca romanii d'in Transilvania sunt convinsi pana la unulu de neviolabilitatea autonomiei acestei tiere nefericite, si daca in consecintia acestei convictiuni sacre nu voru intrá neci una data in diet'a Ungariei cu periculu d'a se nemici pre sine: apoi romanii de religiunea gr. catolica, fia d'in oricare diecesa, inca nu voru intrá in veci pururea in congressulu catoliciloru magiari d'in Pest'a, ci ei voru tiené mortisiu la independintia si autonomi'a baserecei loru. Baserec'a romana, de oricare ritu, trebuie se fia natiunale; acestu cuventu trebuie se fia sacru pentru fia-care arcieri'eu romanu. Inse baserec'a nostra nu pote ave unu caracteru natiunale, lucru de capetenia, daca ea va fi impreunata cu magiarismulu congressulu d'in Pest'a. Deci, pre langa tote opiniile guvernului magiaru, Romanii voru fi una anima si unu sufletu totu de-un'a, candu va fi vorba de autonomi'a tierei si baserecei loru si daca Dlu ministru de culte, Ios. Eotvos, crede ca romanii de ritulu gr. catolicu voru intrá in congressulu catoliciloru magiari d'in Pest'a, apoi se scia ca calcululu seu este falsu si ratecitu, ca-ci precum toti Romanii d'in Transilvania voiescu a ave una tierra autonoma si nu voru intrá nece candu in diet'a Ungariei ci voru protestá si voru remane pururea pasivi, pana ce li se va recunosce si reactiva autonomi'a tierei loru: asié si in respectulu baserecei loru, ei voru pretinde totu de-un'a congrese independinte de oricare basereca straina. Deci, Dlu ministru Eotvos se nu-si faca illusiune; romanii voiescu a remane in oricare privintia numai romanu si, ori-ce se se intemple, un'a este siguru:

adeca ca romanii au condamnatu congressulu catoliciloru magiari d'in Pest'a. Ori-ce promisiuni, ce arcieri'ei nostri aru fi datu dora Dlu ministru Eotvos si cari aru fi prejuditiose independintiei si autonomiei baserecei nostre de ritulu gr. catolicu, sunt si voru remane nulle; ca-ci arcieri'ei romanu trebuie se respecteze voienti'a clerulu nostru, care este si va fi pururea natiunale; ei trebuie se respecteze totodata si voienti'a mireniloru, caroru-a li ar' fi gretia de ori-ce amestecu cu catolicii magiari; in fine, toti romanii sciu, ca uniunea cu baserec'a Romei a fostu numai unu actu politicu, pentru ca se simu desbinati in interesulu despotismulu vienesu. Multiamita lui Domnedieu, ochii nostri s'aru deschisu: vomu fi drepti totu de-un'a ca'tra trecutu, inse in venitoriu nu voimur a fi desbinati si mai tare, acésta ce nesmintitu ar' urma, daca romanii de ritulu gr. catolicu s'aru baga in caldarea cutropitoria a congressulu catoliciloru magiari d'in Pest'a. Acést'a insenu se va intempla neci una data, repetim, nece una data; pentru ca precum natiunea romana nu voiesce a fi despoziata de drepturile sale de esistintia si libertate natiunale: asié si baserec'a nostra trebuie se fia natiunale, independintie si autonoma, libera de ori-ce influentia a primatelui si congressulu magiaru.

Deci, arcieri'ei nostri d'in diecesele de Oradea-Mare, Gherla si Lugosiu, cu Sant'a Sa metropolitulu Vancea in frunte, d'impreuna cu clerulu si intielegint'a nostra mirena de ritulu gr. cat. au detoienti'a de a nu cede, precum se dice, nece catu e negru sub unghia, d'in dreptulu de autonomi'a si independintia alu baserecei nostre, carea este unu factoru principalu alu esistintii nostre natiunale. Ori-ce actiune seu propaganda contrarie independintiei nostre baserecei, va fi unu pecatu de morte, care va ingreuna totu de un'a consciintia celoru rateciti seu reutatosi, cari aru cutezá a se pune in servitiulu Dlu ministru Eotvos pentru a umili baserec'a nostra primatelui magiaru d'in Strigoniu si pentru a se face apostoli ai magiarisarei, intentiunea principale a Dlu ministru Eotvos.

Inse meritulu nu este alu vorbeloru ci alu faptelor.

Ce este dara de facutu pentru ca se nu se amene, spre daun'a cea mai mare a afaceriloru nostre baserecesi, fundatiunali, scolastice, etc., convocarea congressulu baserecei romane de ritulu gr. cat.?

Lucrulu este simplu: fia-care represintantia baserecesca va substerne, prin archi-diaconulu seu vice-archi-diaconulu tractualu, episcopulu diecesanu una petitiune, in carea va cere conchiamarea catu mai de graba a congressulu; fia-care episcopu va substerne apoi metropolitulu romanu de Alb'a-Iuli'a petitiunile particularieloru represintantie baserecesi, fiindu aprobate si spriginite aceste petitiuni si de insu-si episcopulu; in fine metropolitulu inca si-va impleni detoienti'a, conformu dorintieloru generali. Acésta procedura se se repetiesca cu energia in fia-care intervalu de patru lune, pana candu nu se va conchiamá congressulu atatu de doritu de toti romanii.

Inceputulu s'aru poté face numai decatu in 1-a aprile, candu tote represintantie particulare baserecesi si-aru gati petitiunile loru; in 5 archi-diaconii seu v.-a.-diaconii aru substerne episcopiloru respectivi petitiunile particularieloru represintantie baserecesi; in fine episcopii aru face totu asemene in 10 a acelei-a-si lune, substernendu adeca si dinsi metropolitulu tote petitiunile. Daca ar' lipsi rezultatulu, totu acésta procedura s'aru repeti in 1 augustu, observandu-se acei-a-si termini pentru procederea ulterioara.

Altii mai chiamati voru scii mai bune mediu-loce decatu noi. Noi amu spusu parerile nostre.

Plansorile Romaniloru d'in Bucovin'a.

(Fine.)*

„Amu merge pre departe, candu amu voi se lamurimu daunele si lipsele, cari se manifesta in

*) A se vedé Nr. 20. „Feder.“

tote afacerile administrative si judiciarie d'in tierra, si impedece ca si nesce alpi apesatori ori-ce aventu mai liberu alu poporatiunei, nimicindu veri-ce sperantia in prosperarea buneii stari natiunale. Numai una afacere de totu importanta trebuie se o mai descriemu in detaiu, pentru ca ea atinge aduncu interesulu celu mai santu alu intregii poporatiuni greco-orientale.

„Credintiosii gr. orientali d'in Bucovin'a fure constrinsi in tempulu antimartialu, precum si toti acei a, cari se sentiun vatemati in drepturile loru, a suportá cu pacientia nedreptatea. Inse, indata la an. 1848, s'aru facutu pretensiuni in una petitiune a tierei, intre altele, si la autonomi'a pre terenu beserecescu.

„Una a dou'a adresa fu innaintata preainnaltulu tronu in an. 1860. Diet'a Bucovinei a adresatu Majest. Sale Imperatului, in an. 1863, una petitiune cu privire la autonomi'a, intemeiata pre basa istorica si canonica, a acestei beserece, si una atare petitiune a repetitu-o in an. 1866. Aceste petitiuni inse, spre cea mai mare dorere a credintiosiloru greco-orientali, fure deliberate in modu negativu. Credintiosii gr. orient. se adresara, in an. 1868, prin petitiuni separate, si a nume provocandu-se la art. 15 alu legi fundamentale de statu de la 21. decemvre 1867, atatu senatulu imperialu catu si ministeriulu de culte si instructiune publica. Innalt'a camera a represintantiloru a adusu una resolutiune in intielesulu petitiuniloru, si dlu ministru dr. Hasner s'a vedutu indemnata a cere de la auctoritatea beserecesca unu proiectu relativu la petitiunile aceste. Presentandu-se proiectulu d'in cestiune inca in an. trecutu, se acceptá, cu tota siguritatea, implinirea catu mai grabnica a dreptelor si de multu nutriteloru dorintie. Inse catu de mare fu amagirea, candu, in urm'a rescriptulu ministeriulu de culte si instructiune publica de la 12 decemv. 1869, se respunse la cele mai importante puncte, anume cu privire la alegerea episcopulu si la administrarea bunuriloru beserecesi, in modu refusatoriu, era la celelalte abatetoriu. Numitulu rescriptu, unu capu de opera alu audaciei burocratice facia de despusetiunile chiare ale legiloru fundamentale de statu, demustra in deplinu, catu de putiune credientu se pote dá vorbeloru frumose si asigurari'oru solemne ale ministeriulu nostru de bur'ioasia. Dreptu-ace'a e forte explicabilu, daca deputatulu Andrieviciu a intrebuintiatu unu pasagiu d'in adresa la mesagiulu imperatescu, care se referia la afacerile confessionale, pentru a dá espressionu dreptei doreri a credintiosiloru gr. orient., presintandu guvernulu unu registru lungu de pecate.

„Comissariulu guvernialu alu Bucovinei de la 20 octomvre 1869 a spusu, ce intielegu unele organe ale guvernulu sub autonomi'a beserecei, si cum s'aru poté satisface, dupa parerea loru, art. 15 d'in legi fundamentale de statu de la 21 dec. 1867. Anume, dlu presiedinte alu tierei, cavalerulu de Mürbach a disu, ca art. 15 alu legi fundamentale de statu nu ofere ce-va nou ci numai ce'a ce contine ordinatiunea imperatesca de la 31 decemvre 1851, ca adeca beserec'a grec. orient. este in posesiunea fundulu religinariu, si ca dreptulu datu beserecei prin legea fundamentale de statu, relativu la regularea afaceriloru interne, este garantatu in deplinu prin emiterea regulamentulu presem'a consistoriulu. Afirmatiunea prima este una declaratiune publica, ca poporatiunei grec. orient. i se denega inca de la 1851 drepturile pretinse si garantate degia cu ocaziunea anecsariei tierei. Mai departe, atatu memorat'a patenta imperatesca, catu si ordinatiunea cercularia a guvernulu tierei de la 31 iuliu 1869 a enunciatu, ca fundulu religinariu grec. orient. este in posesiunea beserecei grec. orient., inse acésta ce guvernulu intielege sub „posesiune.“ e greu de preceptu. Dupa parerea lui, beserec'a este in posesiunea fundulu, pentru ca organele altoru confessiuni si natiunalitati dispunu de elu dupa placu. Daca, in fine, cavalerulu de Mürbach crede, ca a adusu la deplina valore autonomi'a beserecei gr. orient. prin emiterea re-

gulementului pre sém'a consistoriului, atunci, verosimilul, densul a avut înaintea ochiloru ș. ulu 24 alu acestui regulamentu conformu carui a autoritatea beserecesca este îndreptățita a-si dá consentimentulu în afacerile fundului religiunariu. Se vede ilse d'in cumperarea minelor dela Manzi și d'in reformele ce se accepta în administratiunea bunurilor religiunarie contr'a votului negativu alu consistoriului, cum respecteza guvernulu consentimentulu consistoriului.

„Dreptu-ace'a, conformu declaratiunei organelor guvernului, autonomi'a besereci grec. orient. d'in Bucovina garantata în art. 15 alu legiloru fundamentale de stat, consiste în ace'a, că guvernulu administreza fundulu arbitraru și fără nici una controla, numesce pre episcopu și asessorii consistoriali, cere de la acești demnitari pendiți consentimentulu lor și lu respecteza séu nu dupa plăcu!

„Ce ironi'a pentru autonomia!”

„Deci, pre cău tempu nu voru stá în fruntea administratiunei și a justitiei d'in țiera barbați. cari se bucura de increderea poporului și vorbescu cu elu în limb'a lui; pana cându nu va fi intrudusa pre deplinu limb'a țierei în administratiune și justitia, precum sp. es. în Gal'i'a; pana cându, în fine, autonomi'a besereci nu va fi realizata în modu perfectu conformu art. 15: este imposibilu ca poporatiunea Bucovinei să se pota îndestulá.

„Romanii Bucovinci s'au aretatu totu de-un'a loiali și gata spre sacrificie, și totu acei a sunt și asta-di; guvernulu inse să cugete, că este tempulu supremu, pentru a fi dreptu facia de acestu popor, implinindu-i odata dreptele pretensiuni în respectu natiunali și confesiunali.

„R e f o r m a.”

Adausu la unu necrologu și inca ce-va comandatu mai alesu preotimei gr.-cat. d'in dieces'a oradana.

La necrologulu reposatului canonicu Gregoriu Kóváry sunt d'a se mai adauge urmatoriile: Afara de 3000 fl. v. a. lasate ca fundatiune în seminariulu domesticu și 1000 fl. ca fundatiune de stipendie, promisa la gimnasiulu de Beiusiu, mai face urmatoriile legate:

Bisericei g.-catolice d'in locul nascerei sale lasa 100 fl. pre liturgie pentru sine și parinti sei; Colegiului profesoralu de Beiusiu testeza totu pre liturgie 252 fl.

În fundulu preotiloru deficienti 100 fl.

În fundulu veduvelor preutese 160 fl.

Credintiosiloru seraci ai bisericei parohiale d'in Oradea-Mare lasa 100 fl., ca procentele să se impartiasca între d'insii în totu arulu.

Parintiloru capucini, cari i-au fostu confesori și i-au facutu multe sierbitie în vietia, li testeza 100 fl.

Ce se atinge de consangeni numerosi, face forte întiepte dispusetiuni, lasandu celoru mai seraci unele sumulitii neînsemnate. Era celoru cu stare mai buna nemica, asié cău sum'a lasata spre scopuri publice e de patru ori mai mare decâtu cea data la consangeni și la unii, cari i-au prestatu sierbitie.

D'in acestu estrasu testamentariu se vede amórea lui cătra natiune și religiositatea-i distinsa. Cu privire la 252 fl. lasate pentru liturgie ce au a se celebrá de profesorii gimnasiali d'in Beiusiu, este de însemnatu, că acestu stipendiu e celu d'antaniu destinatu întru ajutorarea profesoriloru preuti, cari și altcum sierbescu mise pentru tenerime fără ori-ce ajutoriu. Si intr'acestu modu s'ar' face mare ajutoriu profesoriloru, de cum-va preutii și poporeni ar' fundá stipendie misale. Memori'a lor ar' fi și mai latita prin acea, că tenerimea asistendu la misele d'inainte de prelegeri și audienđu numele celui pentru carele se tiene mis'a, s'ar' interesá de viet'a acelu-a și l'ar' stimá ca binefacutoriulu alu institutului. 200 de preuti diecesani cu episcopulu și capitulu de ar' dá unulu pentru altulu cu calculu mediu numai 200 fl. odata pentru totu-de-un'a, cu 6%, ar' dá subsidiu de 2400 fl. pre anu, carele impartitu între profesorii preuti, ar' face dotatiunea mai buna, de si pentru sierbitie afara de scola. Mai incolo, de s'ar' dá indemnulu credintiosiloru, si d'insii ar' concurge, și éca sentiulu religiosu ar' fi promotoru puternicu alu culturei natiunale. Cunoscundu sentiulu religiosu alu preotimei și alu poporului, credu că asié ce-va s'ar' poté duce în deplinire inca în tempulu celu mai deaprópe. Conchiame numai Ilustritatea sa episcopulu preotimea tota la o adunare, fia ori-cum numita; atraga macaru și pre unii d'in întieleginti'a secularia precum și d'in poporeni. În acea adunare se se ié la desbatere modulu, cum ne-amu poté radica si sustiené institute și speru, că nici mediulu îndegatatu nu va remané neconsideratu, ba se voru

aflá și altele, încátu în putienu tempu ne-amu vedé ordinata și caus'a scolaria, carea ne arde la degete.

Si pana atunci preotimea și întieleginti'a nostra secularia ar' poté discute lucrulu mai cu de-a-dinsulu atátu între sine cătu și în foiele nostre natiunale.

E tempulu să ne desteptámu d'in letargi'a. în carea suntemu. Déca preotimea ardelená în tempurile cele mai vitrege a sciutu să-si cumpere bunuri; deca dieces'a Gherlana a potutu să si faca tipografi'a prin contribuiri moderate; pentrú ce să nu potemu pune si noi esti dela Oradea-Mare obolulu nostru pre altariulu culturei religiöse natiunale. Fára a comandá stipendiele de liturgie, ca unice ducatorié la scopu, însemnu numai acea. că prin atari stipendie nici nu s'ar face sacrificiu mare, că ci s'ar dá pentru sierbitie. Sciú că multime d'in poporeni nostri solvescu liturgie la Mari'a Pociu, pentru ce n'ai solvi si la Beiusiu, de ar' capetá indemnulu de la cei ce se cuvine, au poté pentru ace'a, că nu suntemu monachi? Rogatiunile tenerimei pie și insetate de cultura inca voru fi ascultate de Ddieulu celu atotubunu și atotu sciutoriulu, de nu mai multu, totu si în acea si gradu, ca a le monachi'loru rasi dela Mari'a Pociu liasadu și altele. Éca onorata preotime unu modu, prin carele ai poté radica sentiulu religiosu și ai poté inaintá cultura natiunala, asigurandu stare mai buna fratiloru preoti, cari se ostenescu nu numai întru latirea evangeliu luminarei spiretuale. prin carea se netediescu tenulu culturei religiöse. Fia ca aceste cuvente simple dar' sincere să afle urechi benevole.

Unu preotu diecesanu.

Petitiunea mai multor comune d'in prefectur'a Solnocului-de-Medilocu, cătra Camer'a deputatiloru, prezentata de Dlu Vas. Buteanu în sediti'a de la 6 Martisioru :

Onorab. camera! Am onore a pune pre mesa onorab. camere petitiunea comunelor Chilintia, Cheudu, Naprade, Tranisiu, Gorosleulu-Mare, Ron'a și Turbutia, d'in prefectur'a Solnocului-de-Medilocu, locuitorii caror a

considerandu, că satele lor sunt în departare mare de centrulu prefecturei de carea se tienu și comunicatiunea li este impededata prin ap'a Somesului, care esunda și inghiacia de multe ori și, între asemene impregiurări, sunt impededati întru inaintarea și aperiarea cauzelor lor înaintea tribunalului și judecatoriéi respective și, estu-modu, suferu, fără vin'a lor, nu pucine daune;

considerandu, că d'insii se tramitu la facerea drumuriloru într'una departare de doué dile și asié, petrecu, cu mersulu și cu venitul, câte 4 dile, și daca aceste li se computa în lucrurile publice, prefectur'a suferu dauna, ér' daca nu li se computa, daun'a este a lor;

considerandu mai departe, că comunele lor sunt în apropierea districtului Cetáti-de-Pétra cu centrulu carui-a potu avé comunicatiune pre drumuri bune-fára vre-una impededare ba, se pote dice, cu cea mai mare inlesnire; considerandu în fine, că comunele mentionate, pana la 1861, au fostu adnessate districtului acestui-a:

ceru ca, cu ocaziunea organizarei judecatoriiloru și prefectureloru, să fia alaturate éra-si districtului Cetáti-de-Pétra, în respectulu administratiunei politice și judecatoriéi, atátu în interesulu loru cătu și în alu administratiunei.

Mai spunu inca, în interesulu petitiunantiloru, că ei au mai petitiunatu în acesta privintia și în 1861; rogarea loru inse nu s'a potutu pertractá, d'in caus'a că diet'a de atunci fu disolvita, și asié petitiunea loru se afla nesuperata în arxivulu dietei d'in 1865.

Dreptu-ce, rogu, pre onorab. camera, în numele locuitoriloru d'in comunele respective, ca să bine voiesca a transpune petitiunea loru la comisiunea competente, depunendu totodata ca, apropiandu se organizarea judecatoriiloru și prefectureloru, se se ié la desbatere estraseriala și se se dé cătu mai curendu opiniunea cuvenita.

Camer'a reprezentantiloru Ungariei.

Sediti'a de la 12 mart.

Presiedinte: Paulu Somsich. Notariu: Stef. Majláth. D'in partea guvernului au fostu de facia ministrii: c. Iul. Andrassy, Melch. Lónyay, Col. Bedekovics, b. Ios. Eötvös și Stef. Gorove.

Dupa autenticarea procesului verbalu alu seditiiei ultime, și dupa presintarea mai multor petitiuni, cari se tramitu la comisiunea petitiunaria,

Gavr. Vára dy roga camera a pune la ordinea dilei elaboratulu deputatiunei regnicolare relativu la afacerea cestiunei fumanne, presintatu degiá de mai multu tempu. Aménarea preîndelungata a acestei cestiuni, continua oratorele, acitia, în gradu forte mare, spiretele fumaniloru; dreptu-ace'a e forte de doritu, ca discutiunea elaboratului să nu se améne pana dupa terminarea

desbateriloru asupr'a bugetelor, ci se se ordeneze în p' vinti'a acést'a seditiie postmeridiane.

Dupa una discutiune mai lunga, camera decide, elaboratulu deputatiunei regnicolare fumanne să se discuta dupa desbaterile bugetului și înainte de cestiunea penunării.

Ladis. Tisz a interpeleza pre ministrulu justitiei, daca are de cugetu a răspunde la interpeleatiunea sa făcuta cu privire la raportele de presa d'in Transilvania, și candu voiesce a răspunde? — Se va comunicá ministrulu respectivu.

La ordenea dilei urmeza desbaterea speciale asupr' titlului 5 alu bugetului ministrulu pentru aperiarea țierei relativu la pensiuni, precum și asupr'a proiectelor de concludu presintate de Ivánka și Gajzágó.

Ios. Madarász spriginesce, în una vorbire mijungă, proiectulu lui Ivánka. Stef. Majláth dice, că politica întieptă nu permite de asta-data crearea unei legi pentru pensiunarea honvediloru; dreptu-ce resping proiectulu lui Ivánka.

Iul. Györfy dice, că cei d'in drept'a au revoltatu cestiunea de natiunalitate dreptu motivu în contr' pensiunării honvediloru: s'a relevatu acést'a nu d'in partea deputatiloru natiunali, ci d'in partea guvernului și a aderintiloru lui, s'a relevatu într'unu tonu atátu de natiunalu, încátu, dacă cele d'isv. aci de d'ni'loru arufi aparantu în v. unu diuariu romanu s'eu serbu, nu sciú dice oratorele, dacă n'arufi provocatu vre unu procesu de presa. (Aprobare în stang'a Ilaritate în drept'a.) Cu privire la vorbirea lui Pulszky, oratorele dice, că scopulu și întieptulu acelei vorbiri nu pote fi altulu, decâtu aprobarea luptelor contr'a ungariloru și atacarea natiunei magiare carea a datu ansa la acele lupte. (Pata y striga: Insulta! Sgomotu în stang'a. Strigări în drept'a. Nu stá!) Mi pare forte réu, contra oratorele, că, cându dlu Pulszky partinesce natiunalitátele, éra eu acusu pre Pulszky, a trebuitu să vedu, cumcá dvostra consentiti cu elu. (Strigări în drept'a: Asié este! Contradiceri în stang'a.) Me provocu la propriile sale cuvinte. Densulu a dechiaratu în modu insultatoriu, că amu vatematu forte multe interese demnitate de totu respectulu, amu vatematu în Vien'a, amu vatematu aiurea, și în urm'a acestor-a necaiurea afara de barierele țierei n'amu poté contá la nece una simpatie (Strigări în drept'a: Asié este! Sgomotu în stang'a.) Conformu declaratiunei lui Pulszky, noi amu fostu cauzati la tote si, în fine, tota ratiunarea a tinsu într'acolo, a lupt'a unei partii d'in dusmanii nostri de atunci, îndreptata în contr'a nostra, a fostu — me si infioru a o spumă — a fostu sánta. (Sgomotu.) Acést'a cuventare a dlu Pulszky ati aplaudatu-o, dloru d'in drept'a! (Din stang'a: E adeveratu!) Sustiene proiectulu lui Ivánka.

Georg. Klápka presinta unu proiectu de concludu, conformu carui-a guvernulu să fia invitatu a sprigini d'in tote poterile contribuiri ce se urmarescu în tota țiera pentru edificarea asilului pre sem'a honvediloru invalidi precum și pentru provisiunarea honvediloru a veduvelor și a orfaniloru lor, și, la casu cându contribuiri aceste, contr'a acceptarei, nu voru avé rezultatu doritu, să presinte camerei, inca în decursulu anulu acestui-a, unu proiectu de lege relativu la regularea definitivă a acestei afaceri. (Contradiceri în drept'a.)

Ludovicu Mocáry spriginesce proiectulu lui Ivánka.

Ios. Szlávy întreba, pentru ce voiesce stang'a ca ajutorirea pretinsa să emaneze chiaru de la legolatiune, dacă ea este convinsa și dechiaru, că tota afacerea d'in cestiune este numai afacere a sentiului? Stang'a continua oratorele, accentua, că honvedii au fostu acei cari au creatu starea actuala a lucrurilor, și daca ei n'arufi facutu acést'a, atunci nu ne-amu consultá în sala acést'a despre binele țierei. Ore se nu fia contribuitu nemica la acést'a schimba re cei 20 de ani plini de suferintie, spiretulu tempului înaintatu, apesarea exercitata a supri poporatiunei de servitorii guvernului lui Bach și alui Schmerling, precum și constelatiunile politice a le Europei? Afara de acést'a, se facu totu-de-un'a provocári la unu concludu alu dietei d'in 1849. Bine, inse au fostu și sunt multi inca și asta-di d'incece și d'incolo de Leit'a, cari nu recunosc de obligatorie concludesele dietei dela 1849. Guvernulu de atunci s'a încercatu a castigá valore concludeloru acelor-a prin potere armata. Acést'a inse nu i-a succésu. Să suscepemu noi ore asta-di, dupa una cugetare liniscita de doué-dieci de ani, și dupa ce ne-amu intinsu unulu altui-a man'a de amicitia, dícu, să suscepemu de nou lupt'a, pentru a decide definitivu a supri cestiunei, dacă concludesele acele sunt obligatorié? Este rezervatu posteritati, de a primi séu modificá ce amu creatu noi.

N'avemu dreptulu, continua oratorele, de a aduce vre-o sentintia în privinti'a acést'a, d'in caus'a că nu stámu nece decâtu pre bas'a ace'a, pre carea au statu membrii acelei diete, carea s'a inceputu în Pest'a, dupa ace'a s'a continuatu în Dobritinu și s'a terminatu în Segedinu. Natiunea (se întielege, cea magiara) s'a pus de atunci pre bas'a continuitáti de dreptu. Si, standu pre bas'a ace'a, a respinsu diplom'a d'in octomvre și patent'a d'in februarie, prin urmare nu potu fi obligatorie neci concludesele d'in

1849. Venitoriulu va aretá, daca noi, standu pre bas'a acést'a, ni vomu ajunge scopurile. Acele numai asié le vomu poté ajunge, daca tienemu strinsu la pusetiunea carea amu ocupatu-o. Daca inse in totu momentulu ne abatemu in alta directiune, si privimu totu-de-un'a inde-retru la calea facuta degiá, se pote intemplá, cá aluncámu de pre terenulu ocupatu, si ne incurcámu in unu labirintu, d'in care e dubia esírea. (Aprobare viua in drept'a.) Oratorele nu aprobeza una atare politica, ci densulu se nesuesce a sustiené increderea reciproca de pana acuma; dreptu-ce declara aperte, cá voteza pentru trecerea la ordinea dilei. (Aprobare sgomotosa si aplaus in drept'a. Tota drept'a gratuleza oratorelui.) — Sgomotulu e mare; presiedintele suspinde siedint'a pre cinci minute.

Mai vorbescu pentru proiectulu lui Ivánka: Tom. Péchy, Car. Bobory si Lad. Berzen-czey; éra contra lui c. Em. Zichy.

Svet. Miletics se simte indemnatu prin cuventarea lui Gajzágó a face unele observatiuni. Gajzágó, dice oratorele, a adusu, dreptu motivu pentru combatere proiectului opusetiunei, respectele facia de nationalitati; daca acést'a ar fi convingerea lui sincera, ar trebui sé i multumesca. Oratorele inse nu crede in sinceritatea acést'a; elu crede, cá majoritatea penru ace'a nu voiesce sé primesca proiectulu lui Ivánka, pentru ca sé nu fia constrinsa a legitimá revolutiunea, acést'a ultima legitimá nationum ratio. Ar primá bucurosu unu proiectu de concludu, care ar' contiené principiile enunciate de Iokai, anume: sé nu se intrebe celu lipsitu, pre care parte a luptatu in an. 1848; inse, de ora-ce nu sa presintatu unu atare proiectu, oratorele se vede constrinsu a declara in numele clubului nationalu, cá deputatii nationali nu potu primi proiectulu lui Ivánka, cu tote aceste inse voru fi neutrali in acést'a cestiune. Oratorele trebuie sé smulga arm'a d'in man'a lui Gajzágó, cá nationalitate s'aru vatemá prin primirea proiectului lui Ivánka. Primesca-se veri-care proiectu, nationalitatele voru remané neutrale, éra deputatii nationali nu voru votá.

Emericu B. Stanescu. Onorab. Camera! Stadiulu in care se afla cestiunea ce se discute cu una tenacitate atátu de mare, me indémna sé vorbescu si eu, cu tote cá, precum a spus-o si dlu deputatu Miletics, care vorbi in aintea mea, clubulu nostru nationalu a lunnit-a permisusé vorbimu in meritulu acestei cestiuni. (Pensiunarea Honvediloru magiari d'in 1848—9!)

Onorab. dnu deputatu, Gavrielu Várady, spriginindu motiunea lui Ivánka, relevá si satisfacerea pretensiuniloru de nationalitate, postandu se, prin acést'a, la spatele nostre; ér' onorab. oratori ai dreptei, voiindu sé atace, prin argumentatiunile lor, opusetiunea (magiara), si-au aruncatu sagetele si asup'r'a nostra si, estu-modu, atingundu-ne pre noi, ati avutu ocaziune sé vedeti, cá d-vostra, chiaru si nechiázati, sciti face si fara de noi cestiune de nationalitate. (Claritate.). Si acum, fiindu cá acést'a noua cestiune de nationalitate s'a adusu la unu asemenea stadiu, voiu urmá esemplulu dlui deputatu Wabermann, carele, radicandu-si vocea in siedint'a de la 17 febr. a binevoitu a dice, cu consentiulu tacitu alu onorab. camere, cumcá dsa vorbesce, ca „representante Gidanu, in numele coreligionariloru sái;“ — fia-mi permisus dá si mfe, d'in respectulu cestiunei de nationalitate, sé vorbescu ca romanu, ca representate nationale. (Contradiceri d'in drept'a. Presiedintele scutura clopotielulu.)

Presiedintele: Daca presidiulu n'a facutu indata in momentulu acél'a observatiunea cuvenita la expresiunea intrebuintata de dlu deputatu Maur. Wabermann, a rechiamatu inse in diu'a urmatorea contr'a unei asemenea declaratiuni si, eu credu, cá acést'a a potutu servi de cinosura. (Aprobare in drept'a.)

Emer. Stanescu: Voiu vorbi in aintea de tote ca romanu (Contradiceri d'in drept'a.) si ca representante nationalu. (Contradiceri d'in drept'a.) N'am spusu, cá ce felu de representante nationalu; daca ve place, intipuiti-ve intre „romanu“ si „representante nationalu“ ana coma.

Nam potutu, onorab. camera, sé nu primescu manu n'a aruncata. Precedintiele cestiunei pensiunarei honvediloru invalidi, respective ale ajutorarei veduveloru si orfaniloru acelor'a, compunu istoria evinemintelor d'in 1848—9; dar', ca acést'a icona istorica sé fia completa, permiteti-mi, ca sé aruncu câte-va priviri si asup'r'a raportelor nostre. (S'audimu!) Dlu ministru presiedinte, ca a recunoscutu, cá lupt'a d'in 1848—9 s'a marginitu a inceputu intru, aপরarea drepturiloru constitutionali; nu noi ci reactiunea a fostu de vina, daca ea a datu acestei lupte una alta directiune. (Aprobare in stang'a extrema.) Inse in époc'a d'in 1848—9 natiunea romana a avutu unu rolu ore-carele (Voci: Firesce c'a avutu!) a avutu, precum se scie, mai alesu in Ardealu. (Voci: Scimu!)

Romanii transilvaniani au respectatu totu-de-un'a cu predilectiune legile ce nu vatemá viet'a loru nationale si constitutionale. (Sgomotu mare.) Nu poteti, domniloru, sé aretati in istoria patriei nice unu esemplu, care sé spuna, cá romanii au fugitu vre-odata de pre campulu luptei, candu patri'a a chiamatu la arme pe fiii sái.

(Miscare.) Dar' esecutiunea rea a ordenatiuniloru guvernului a produsu urmárele triste, decurse in aintea ochiloru nostri; lé-a produsu asié cá, pre candu s'acceptá, de o parte, ajutoriu strainu d'in Romania si Dragosiu érá tramesu in Transilvania, ca sé castige sucursulu Romaniloru in favorulu ideelorU Ungurene: pre atunci Hatvani a mersu, de alta parte, pre ascunsu, cu putere armata si, atacandu pre acei ce negociá (pentru contielegerea Romaniloru cu Ungurii), i-a tradatu si, estu-modu, aruncá in periclu caus'a libertáti. (D'in stang'a: Esté adevératu!) Este tristu a spune, cá acést'a crima in veci neiertata a lui Hatvani a casiuunatu si spendiararea parlamentarierulu Ionu Buteanu.

Nu e lucru de miratu, daca Romanii, vedindu-se insielati, estu modu, tocmai d'in partea acelor-u-a, de la cari acceptáu incredere reciproca, ajutoriu si mana amicésca, au scosu si 'ei sabia, dar' nu in contr'a regelinice in contr'a patriei, ci, precum dlui ministru presiedinte i-a placutu a dice despre magiari, pentru autonomi'a patriei si pentru conservarea nationalitatii loru, si acést'a lupta de conservare propria a fostu si va remané, in tote tempurile, justa atátu dupa legile naturali cátu si dupa cele positive. (Sensatiune.)

Luptele curgeán. Victime au fostu si de una parte si de alta. Intre aceste numeru pre cei 40 mii de martiri ai natiunei romane, si, in urm'a acestoru 40 mii de victime romane, au remasu, ca-si in Ungaria, au remasu veduve, schiopi si schilavi, au remasu orfani destuli, fara sé li se fia asecuratu, aici séu acolo, altu ajutoriu de cátu acél'a pe care francesulu lu-esprime asié: „Aide toi, et Dieu t'aidera!“ (Ajuta-te insu-ti, cá si Ddieu te va ajutá!)

Romanii, ce e dreptu, constituira, in Brasieu, una reuniune de femce, celu pucinu, pentru ajutorarea copililoru orfane. Eroii nostri invalidi, si la noi la Romanii, ambla d'in casa in casa chiaru asié, precum dlui deputatu Iókey díse, in modu poeticu, despre honvédii magiari, ba dora sortea eroiloru nostri e si mai miserabila, pentru cá déca ei au avutu o colibiora in cóst'a unui munte, deveni si ea victima flácareloru. Dar' candu, ca omu, respectezu faptele gloriose ale honvédiloru magiari, atunci, speru, onor. camera, veti considerá si sortea veduveloru si orfaniloru eroiloru nostri; pentru justificarea díseloru mele, voiu citá acé cuvintele unui poetu romanu despre „orfani d'in munti“ cari sunt adevérate si cuprindu intréga descrierea poetica ce ni-o féce dlu Iókey:

„Mai este ore 'n lume

Fiiintia cum sum eu:

Unu sufletu fára nume,

Uitatu de Domne-dieu.

„Candu pui si perdu si mama

Si tata golisiei,

Nu-i baga nime 'n sama

Si pieru ca vai de ei!“

(Voci: S'audimu si unguresco!)

(Va urmá.)

Siedint'a de la 14 mart.

Dupa implinirea ceremonialulu indatenatu la deschiderea fiasce-carei siedintie, presiedintele incunosciintieza camera despre moartea deputatulu Antoniu Kónjovics, repausatu in 23. febr. in Nizza. Camera, esprimendu-si, protocolaru, condolint'a pentru acést'a perdre, invita pre presiedinte a ordiná alegere noua in Zomboru.

Antoniu Korizmic, alesu deputatu in Vizocn'a (in Transilvania), pune pre biurulu camerei literele sale credentiale. — Se transpunu comisiunei verficatorie.

Svet. Miletics interpeleza pre ministrulu pentru aপরarea tieriei, daca are de cugetu a mai lasá inca cetatea Fiume in starea exceptiunale, in carea se afla atátu cetatea numita, cátu si intregu litoralulu cu privire la oblegamentulu militariu, si daca voiesce a estinde despusetiuniile legi de aপরare si a sup'r'a Fiumei? — Se va comunicá ministrulu concerninte.

Minist. Eötvös, respundiendu la interpelatiunea lui Szaplóczay facuta in siedint'a dela 11 mart, díce cá, daca una comuna capeta atare scola, numai ea singura are dreptulu a decide in privint'a schimbarei scolei confesiunale in scola comunala; ér' daca confesiunea capeta scol'a, si daca acést'a se subventiunea de comuna, atunci comuna, decidiendu-se pentru infintierea unei scole confesiunale, are numai sé resolta, daca voiesce a mai dá scolei si pre venitoriu subventiunea oferita, séu nu. (Aprobare in stang'a.) — Interpelatorulu este multumitu cu respunsulu datu.

Raportorulu comis. de imunitate, Paulu Hoffman a n raporta in privint'a petitiunei procurorulu de statu, recomandandu camerei estraditiunea deputatulu Svet. Miletics. — Se va tipari si pune in desbaterea camerei.

La ordenea dilei urmeza desbaterea speciale a sup'r'a titlului 5, despre pensiuni (bugetulu ministrulu pentru aপরarea tieriei), si a sup'r'a proiectelor de concludu ale lui Ivánka si Gajzágó.

Vorbescu pentru proiectulu lui Ivánka: Vársdy, Ern. Simonyi si Lud. Dobsa.

Ios. Hodosiu: Onorabila camera, permitu inainte de tote, cá nu vorbescu in numele nici-unui clubu, ci voiu spune numai parerea mea in cestiunea de care ne ocupámu. (S'audimu. Sgomotu.)

Doze motive me indémna a luá cuventulu (S'audimu!)

Antáiu, vreu sé constatu si sé precisezu pusetiunea ce ocupu in facia cu objectulu despre care discutámu acum de vre-o câte-va dile.

A dou'a, voiu face unele observatiuni la acele argumente ce, mai alesu d'in partea drépta, s'au adusu contr'a proiectulu de resolutiune; si, cu deosebire, voiu reflectá la cuventarea ce dlu Salamonu Gajzágó a tienutu, in dílele trecute, in acestu objectu. (S'audimu!)

Ce se tiene de cea d'antáiu, la insu-si objectulu proiectulu de resolutiune, pucine asié avé de dísu; ba ve potu spune, cá in meritulu objectulu nu voiu dice nimic. Pentru cá: séu veti adoptá acelu proiectu de resolutiune, séu nu lu-veti adoptá, in totu casulu votulu meu pucinu séu nimicu nu va ajutá, votulu meu nu va decide. Cu tote aceste, daca totu-si m'ati intrebá, cá adoptu eu acelu proiectu de resolutiune, séu nu-lu adoptu? Ve respundu, cá lu-adoptu séu nu-lu adoptu (Strigári: Cum?) dícu: lu adoptu si nu-lu adoptu. Nu lu-adoptu in form'a in care propunetorii l'au depusu la biurulu camerei; dar' lu-adoptu in form'a in care l'a desvoltatu dlu Mauritiu Iokai. Vreu a díce cá daca sub invalidi, veduvele si orfanii acestoru a se intielegu si Prefectii si Tribunalu romani si peste totu, invalidii legiuniloru romane de la 1848 si 49, si veduvele si orfanii acelor'a — atunci dá, primescu proiectulu de resolutiune (Sgomotu); daca inse, sub invalidi, veduvele si orfanii loru, se intielegu numai honvedii si veduvele si orfanii acestoru a — atunci nu. (Mare sgomotu.)

Domn'a-vostra vedeti dara, cum voiu votá séu cum nu voiu votá eu in cestiunea ce ne ocupa (Sgomotu. S'audimu.)

Ce se tiene acum de declaratiunile ce s'au facutu d'in mai multe párti, si mai alesu de argumentele ce cari s'a folositu dlu Salamonu Gajzágó in cestiunea de facia, permiteti-mi, domniloru, sé constatezu doue lucruri. (S'audimu!)

Mai inainte de tote trebuie sé constatezu cá, cu honvedismulu séu cu cestiunea de a ajutorá d'in fondulu tieriei pe invalidii honvedii, pe veduvele si orfanii loru, domn'a-vostra, magiarii, faceti cestiune de nationalitate facia cu nemtii; asié-dara vedeti cá si domn'a-vostra aveti cestiune de nationalitate facia cu germanismulu, precum noi, romanii si serbii si cele-lalte natiuni d'in tíera, avemu cestiune de nationalitate, nu inse numai facia cu germanismulu ci si facia cu domn'a-vostra, facia cu magiarismulu (Sgomotu); deosebirea este numai aceea, cá pusetiunea domniei-voastre este mai favorabile, mai comoda, fiindu-cá aveti puterea in mana si in susu (Impresiune), éra noi atátu in susu cátu si in josu n'avemu alta putere, decátu puterea morale, puterea eterna a dreptáti (Sgomotu.)

Adou'a ce vreu a constata este (S'audimu), cá acolo unde séu n'aveti alte argumente, séu nu vreti a spune argumentele cele adevérate, ci voiti a le ascunde, si voiti a votá séu a nu votá ce-va, precum adeca ve vine mai bins, acolo, dícu, ve folositi de argumentulu, cá ve provocati la sentiulu si la susceptibilitatea celorlalte natiuni d'in tíera (Sgomotu.) S'a intemplatu si de alta-data si mai alesu in sesiunea trecuta, candu, mi se pare, a fostu in debateré chiaru acestu objectu care se discute asta-di.

Fu ve rogu, domniloru, sé lasati si sé nu intrebuintati asta maniera de argumentatiuni, pentru cá nu credu de o parte cá ar' fi sincera, si de alta parte nu o intrebuintati acolo unde ar' trebui, si nici-odata asié precum o cere gravitatea si seriositatea lucrulu (Sgomotu.)

Domniloru, daca voiti domn'a-vostra a votá proiectulu de resolutiune, placa-ve votati-lu; nu mai tieneti la sentiulu si susceptibilitatea celorlalte natiuni d'in tíera! nu ve faceti scrupulu cá ati vatemá interesele loru! Daca ati votatu legea „uniunei“ daca ati votatu legea pentru nationalitati — cari intr'adeveru vatemala interesele celorlalte natiuni d'in tíera; daca n'ati votatu atáte propuneri si amendamente, ce d'in partea nostra s'au facutu chiaru in interesulu acestoru natiuni: atunci nu sciu pentru ce sé nu votati proiectulu de resolutiune, care este in interesulu domniei-voastre?! (Sgomotu.)

Atunci candu ati votatu acele legi si candu n'ati votatu acele propuneri, atunci, dícu, nu v'ati folositu de argumentele ce intrebuintati acum. Asta-di díceti cá: cum s'ar' poté pretinde ca la ajutorarea honvediloru, a veduveloru si orfaniloru loru sé contribue si acei-a, contr'a caroru honvedii s'au luptatu? Dar', candu amu dísu noi, cá pentru ce creati legi cari, dupa parerea nostra, vatemala interesele celorlalte natiuni d'in tíera? atunci n'ati luat in considerare acestu argumentu alu nostru, care domn'a-vostra lu-intrebuintati asta-di. Cum? Astfelu se potu schimbá ómenii, candu faptele, giurstárele nu s'au schimbatu, candu ele sunt totu acele-si? Astfelu admiteti acél'a-si argumentu unde ve vine bine, si nu-lu admiteti unde nóe ne vine bine? (Sgomotu)

Dlu Pulszki a dísu mai alalta ieri, cá la an. 1848

ati vatematu interese; ati vatematu interese in susu si in josu, in Vien'a si aici. Era dlu Salamonu Gaizago a disu in cuventarea sa, ca legile d'in 1848, nu dice cu cale seu fara cale, dar' in fapta au vatematu interesele nationalitatiloru. Cu bucuria primescu acesta marturisire a prelaudatoru doui domni condeputati.

Sem' fia inse permis a intrebá aci pe dlu Pulszki, cá, dupa-ce interesele vatemate cu Vien'a le ati vindecatu acum, v'ati cugetatu ore a vindecá si interesele ce s'au vatematu in josu? Si credeti, cá pe calea pe care mergeti le voti poté ore vindecá?

Era ce se tiene de dlu Gaizago, care a disu si aceea, cá resbelulu d'in 1848 n'a fostu resbelu de nationalitate, sem' fia permis a intrebá, cá pentru ce s'a luptatu magiarii la an. 1849? Au nu pentru conservarea nationalitatii loru? De altminteru, eu nu cautu pentru ce s'au luptatu magiarii la an. 1849; eu am se ve spunu numai, cá romanii la anulu acel'a nu s'au luptatu pentru alta decâtu pentru limba si nationalitate. (Sgomotu.) Si fiindu cá am auditu dicendu-se si se dice pe tota diu'a, cá romanii la an. 1848 au fostu instrumentele reactiunii si camarilei, fia-mi iertatu aci a respinge cu tota seriozitatea acesta insinuatiune si calumnia; si, totodata, permiteti-mi a ve spune, pentru ce s'au luptatu romanii cu arma in mana la an. 1848 si 49? (S'audim! Sgomotu.)

Domniloru, (S'audim!) despre romanii a insemnatu istoria pentru ce s'au luptatu ei. Istoria dice: non tantum pro vitae quam pro lingvae incolumitate certabantur. Eca criteriulu luptei romaniloru si la anii 1848 si 49.

Domniloru, domni'a vostra sciti, cá romanii in Transilvania inainte de an. 1437. au avutu drepturi politice si civili asemeni cu ceilalti locuitori ai tiei, cu ungrosecu si cu sasi. La acestu anu s'a incheiatu uniunea fatale intre unguri, secui si sasi; dupa acesta uniune, romanii a fostu eschisi dela tote drepturile nu numai publico-politice ei si civili. Dupu aceea au venitu „aprobatae et compilatae constitutiones“ si alte legi, prin cari romanii s'au degradatu la natiune tolerata in tierra usque ad beneplacitum principis et regnicolarum. Dupu aceea au venitu legile pentru limb'a magiara, legile de desnatiunalizare pentru romanii, prin cari limb'a magiara se introducea in tote scolele, in tote institutele, pana si in besericele romane, pana si in colib'a celni mai d'in urma romanu. Dupu aceea a venitu legea Uniunii dela an. 1848, prin care magiarii au renunciatu si la autonomi'a si la independenti'a Transilvaniei. (Sgomotu.)

Romanii, domniloru, n'au potutu se fia indiferenti la tote aceste; ei au reclamatu in contra a tote aceste uniuni, aceste aprobate si compilate constitutiuni, in contra acestoru legi si renunciarii; asié, mai alesu la an. 1791 si la a. 1834., ei au reclamatu la dieta si la tronul, ca se se reabiliteze in drepturile loru politice si nationali, era la an. 1848 au renouitu cu tota solemnitatea aceste reclamari si au reclamatu si in contra uniunii de atunci. (Sgomotu mare.)

Candu apoi au veditu romanii, cá magiarii au luat arme, pentru executarea aceluor legi, ei inca si-au luat refugiulu la arma (Sgomotu mare), si si-au aperatu patri'a, limb'a si nationalitatea, s'au luptatu pentru recunoscerea si asigurarea drepturilor loru politice si nationali (Sgomotu totu mai mare).

Eca, domniloru, genesca si ratiunea luptei armate a romaniloru in 1848 si 49. Lucru naturalu apoi, cá vedindu tronulu in periclu, s'au luptatu si pentru tronul.

Presiedintele: trebuie se observu dlui oratore, cá aceste nu se tienu de lucru, si lu-rogu a remane la objectu.

Ios. Hodosiu: Dle presiedinte, eu credu, cá sum in objectu. S'a disu, cá romanii la an. 1848 au fostu instrumentele reactiunii si camarilei; eu am trebuitu se se aretu, cá acest'a nu este adeveratu. Ca-ci, domniloru, daca aru fi fostu romanii instrumentele reactiunii, atunci nu i-aru fi desarmatu si pe ei la Blasiu, precum i-a desarmatu pe magiarii la Siri'a (Sgomotu). De altminteru pucine mai am de disu.

Dlu Gaizago a disu, cá legile dela an. 1848 au vatematu in fapta interesele nationalitatiloru. Daca asié dice eu acest'a, ati dice cá agitezu; in gur'a dlui Gaizago nu este agitatiune; ba nu este agitatiune dela dlu Gaizago nici aceea, cá, precum am auditu, vre se-si traduca cuventarea in tote limbele si a o promulgá intre poporu (Gaizago face semne de negatiune). Mi pare bine, cá dlu Gaizago néga acest'a; dar' nu néga, cá daca asié dice eu aceea ce dice domni'a-lui, eu asié fi unu agitatoru (Haritate).]

Domniloru, eu tote cá dorescu, cá se uitamu multe si de o parte si de alt'a, totu-si asié mi se pare, cá nici acolo nici aici n'amu potutu se uitamu inca tote: ba se vede, cá domni'a-vostra ati invetiatu bine „tiene minte“ le romaniloru. Dar daca lati invetiatu bine, apoi noi lu-avemu dreptu ereditate dela stramosii nostri romani. Salustiu, in lugurtha, dice: „Senatus et populus romanus injuriae et beneficii memor esse solent.“ Lasu, se judecati domni'a-vostra, daca aceea ce urmati, aceea ce faceti, este beneficiu seu injuria! (Sgomotu) Am disu.

Dupa ce vorbescu mai multi deputati atatu din stanga cátu si d'in drepta, presiedintele intrebá, daca camera primescu seu nu proiectulu presintatu de Ivánka si consocii? La cererea a 20 deputati d'in stanga si stanga estrema, se face votare nominalu, alu carei-a rezultat este: D'intre 429 deputati verificati, 196 au votutu contra, 126 pentru proiectulu d'in ceatiune, 106 au fostu absinti, era presiedintele n'a votatu; deci proiectulu fu respinsu cu una majoritate de 70 voturi. Insemnamu, cá deputatii romani d'in opusetiune s'au abtinentu de la votare.

Romani'a.

Epistol'a autografa a principelui Cuza catra camera d'in anulu 1870.

Domnule Presiedinte,

Amu primitu depesia d'in 1:13 a lunei acestei-a, prin care d-ni'a voastra ati binevoitu a-mi vesti cum cá Camera deputatoru Romaniei au intaritu votulu cu care me tramite in representanti'a Tiei, ca alesulu seu, colegiulu alu patru-lea de Mehedinti.

Acesta incunoscintiare m'a petrunsu, domnule presiedinte, si mai antaiu de tote ve rogu s'aretati Camerei simfritile mele de recunoscinti si se primiti pentru domni'a voastra, prin alu carui-a organu ea mi-vine, viuele mele multiamiri.

Poternice temeiri inse me oprescu a primi acestu onoru, mie facutu de colegiulu alu patru-lea mehedintianu; cu tote cá scumpu mi este a vedé in votulu seu si a lui intarire cá tiei'a, in a sa neaternare, scie a-si reversá dreptatea asupra urei si a orbirei patimeloru.

Mai este acest'a o doveda cá, deca amu potutu face ce-va pentru tiei'a, ea n'a uitat'o si totu crede cá de departe, ca si de aproape, nici o incungiurare nu mi pote stinge aduce'a dorintia de a o vedé fericita si in infloire.

Primiti, ve rogu, dle presiedinte, incredintiarea inaltei mele consideratiuni. A. I. Cuza.

“Rom.”

VARIETATI.

*(Balulu gimnasistiloru romanii d'in Aradu) a decursu in 23. lui Februaru a. c. st. n. cu succesu indestulitoru, in cátu a produsu la 100 fl. venitu curatu fondului teatrului nationalu romanu. Participantiu au fostu pucini la numeru d'in cauza cá cáile de comunicatiune s'au stricatu de totu de ploiele cele multe. Damaele nostre asta data au observatu multu confortu si elegantiu. Toti au fostu la voia buna si petrecerea a tienutu pana in d'albulu dioriloru. Avemu inse d'a insemná, cá unu ce curiosu, cá dnii profesori de la teologia n'au permisu clericiloru participarea la balulu acest'a, ca-si cum bietii clerici n'aru avé lipsa de una conversare mai nobile, de cultura social e, etc. — Asié se vede, cá ap'a trece, petrele (si chicele) remanu.

*(Studentii romanii de la arcigimnasulu aradanu) au infintiatu unu coru de musica vocale. Pana acum au datu mai multe probe despre progresulu facutu parte in baserica catedrale, parte la 2 barbati devotati de a colo, onorandu-i cu serenade. — Exemplu de imitatu.

*(Pentru Honvedii magiarii in 1848—9) sa emisu in camera d'in Pest'a una subscriptiune de ajutorie: c. Andrassy, ministru pres. a inceputu subscrierea cu 10,000 fl., Lónyay ministr. fin. a subscrisu 5000 fl si asié mai departe. — Si acest'a este unu invetiutu pentru Romanii.

Sciri electrice.

Roma, 14. mart. Se asigura, cá si Austria si Spania voru urmá esemplulu Franciei si voru tramite representantiu loru la conciliu.

Londra, 14. mart. Gladstone si Granville anuunciara in ambele parlamente unu billu in privinti'a restaurarii legalitatii in Irlanda, fara d'a restringe in genere libertatea prin sistarea tribunaleloru juratoru, prin aspirarea legii de presa si prin alte energice despusetiuni esceptionali.

Logosiu, 15. mart. Ieri s'a tienutu alegerea de deputatu in Zorlentiulu-Mare. Candidatulu partitulu nationalu, Victoru Mocioni, adiu. Petricu, candidatulu deakistu, fu alesu cu majoritate de 78 voturi.

Viena, 15. mart. In siedintia de asta-di a senatulu imperialu, se presentá una scrisore a ministrulu presiedinte, prin carea cere votarea a 50,000 fl. pentru fondulu de despusetiune pre an. 1870. Ministrulu de finantie ascerne unu proiectu de lege relativu la stergerea tassei timbrale

pentru rescumperarea dreptulu de propinatiune Galici'a si Bucovina.

Fiume, 15. mart. Congregatiunea municipalu a decisu cá se remonstreze contr'a insemnatoru cu inscriptiune croata, cari le-au introduci oficiile financiarie, si totu-una-data se cera ca a toritatileloru financiarie se fia in legatura directa Pest'a.

Stuttgart, 15. mart. Camera primu punerea, pentru a provocá regimulu, cá se astu na unu proiectu de lege, care se conceda cuniele intre gidani si crestini.

Bucuresci, 15. mart. Camera respici propunerea relativu la reducerea armatei, prin ase amendamentulu, care opresce nou'a sporire artileriei.

Parisu, 15. mart. Representantele striacu d'in Roma primu mandatulu, cá se s'ginésca pretensiunea facutu de regimulu france Austri'a inse se dice, cá ar' fi resoluta a nu t mite representante la conciliu.

Madridu, 14. mart. (Siedinti'a cortelui. Primu, respundiendu la una interpelatiune relativu la manifestatiunea poporulu contr'a a scriptiunii, díse, cá mass'a poporulu l'a incugiuratu la port'a Alcalá si a aruncatu cu pe dupa d'insulu, strigandu: „Josu cu conscriptiune! Dechiara deci cá se nu se mai sufere atari manifestatiuni. Republicanii Solez si Sorini respici ori ce responsabilitate pentru acestu incident. Immormentarea infantelului Don Enricu de Bonu se va face mane la amédia-di.

Insciintiare.

Subscrisulu fiindu concediutu cu agentura a ma d'in partea fabricei de campane si totu felulu aparate si requisite pentru stingerea focului, precu alte negotia, care numai de-a-dreptulu de la respectabrica se potu procurá, — am onóre a aduce la cainti'a p. t. publicu, si cu deosebire venerabilei presici toturoru representantiloru besericesci si cumu cumea prin mine subscrisulu se potu procurá totu de aceste lucruri, gatite dupa celu mai nouu modelu fabricei si anume:

a) pentru baserice, campane (clopote) atatu sistemulu vechiu cátu si dupa celu mai nouu, — cantitate dupa placu, era in calitate forte buna si se

b) se acceptéza d'in partea fabricei si campane chie, cari nu se mai potu folosi, — si pentru a le recontopire ori reparatiune se va dá seu una recosare seu se voru in schimbá accéle p altéle noue pe langa unu pretiu moderatu,

c) se intreprinde veri-ce ingraditura a curtii (a besericei cu asié numitele „Stachete“ (gard feru) simplu, dar' durabilu lucrute, seu si cu auritu coloratu, dupa cum se va postu.

d) se potu procurá si orologie de diferite caliti pretiuri pentru baserice (pre turnulu besericei).

e) afara de aceste, fabric'a nostra e in puseá provedé besericele romane gr-or. cu veri-ce req cum sunt:

Cadelnitie, Candele, Polican Ripidi, Cruci si multe alte cele trebui pentru besericele romane greco-orientale si greco-de pretotindenea, cum sunt: ornamintele tru preoti (síte) complete si „prapore diferite materie infatseiandu totu felulu de sante, ect.

Tote obiectele ce se voru procurá d'in partea scriului, voru fi lucrute cu tota eleganti'a, si spre d multumire a respectiviloru, era despre lucrulu promservitiulu punctualu, — pre langa cele mai mo pretiuri, — subscrisulu asecura deplina garantiu, alesu pentru campane se obliga cu garantiu de d' a ni si pentru alte lucruri massive de feru cinci facandu contractu in scrisu. —

Comisiunile pentru tote aceste au de a se f adresa:

Moskovics Manó

agintele fabricei in Aradulu (la hotelulu Palatin).

3-3

Proprietariu si editoriu **ALESANDRU ROM**
Redactoru respund. interim. **IONU PORU**